

Känslorna svallar i Berlins Nibelungens Ring

Staatsoper unter den Linden, Berlin, 2-9 oktober 2022

Richard Wagner: Der Ring des Nibelungen

I det tyska operalandskapet går en våg av nya uppsättningar av **Wagners** mastodont. I bl.a. Stuttgart, Darmstadt och Saarbrücken mobiliserar man krafterna, Deutsche Oper Berlin kom förra säsongen ut med sin version - en lite vildvuxen regi av Stefan Herheim, och i somras Bayreuth som regifloppade rejält.

Och nu var det dags för Staatsoper i Berlin att under en vecka komma ut med *Nibelungens Ring*. Omtalad redan på förhand var åtminstone den musikaliska succén given - redan innan dirigenten **Christian Thielemann** höjer taktpinnen brakade jublet loss... sexton timmar senare visste det inga gränser!

Han fick med kort varsel ta över från maestro **Daniel Barenboim**. Nyinsceneringen var tänkt som ett firande av 80-årsdagen men svår sjukdom satte stopp. Barenboim ringde upp Berlinaren och numera Potsdambon Thielemann som inte var nödbedd.

Och - det är bara att konstatera - Thielemann har en romans med Staatskapelle. Här finns den mörka klangen i orkestern som han etiketterar som tysk och han får ett bemötande på alla plan från musikerna och sångarna på scenen. Visst märktes lite premiärnerver, men det är slående hur Thielemann på så kort tid kunde sätta sin prägel, så annorlunda mot Barenboims mer dynamiska musicerande. Här tänjs det ordentligt i långa fraser och med orkesterdetaljer som annars förbigås. Thielemann håller tillbaka volymen till fördel för de lyriska röster som man bestyckat rollistan med, men skyr inte styrkan - där det behövs river det till ordentligt.

Så långt så gott! Riktigt samma framgång nådde inte regin av **Dmitri Tcherniakov**. Visst muttrades det under applåderna efter de första delarna, men ovädret efter att *Ragnarök* förklingat överraskade. Låt vara att tysk operapublik inte knusslar med vare sig bu eller bä...

Den som har sett uppsättningar av Tcherniakov (bland annat *Tristan och Isolde* och *Parsifal* på Staatsoper) anade nog att Ringen *inte* skulle bli något som andades romantik eller poesi. Istället bevittnar vi brutal realism. Full av civilisationskritik, näringslivsorienterad om man så vill med samma ansats som **Joachim Herz** banbrytande version i Leipzig i slutet av 1970-talet. Borta är rekvisitan som spjut, svärd, eldar och allt det andra, återstår Grane i form av en My little Pony... Här reduceras även dödsfallen, Siegmund bärs ut av Putinpolis och även Hagen kommer undan i *Ragnarök*.

Samtliga delar utspelas i ett forskningscentrum E.S.C.H.E. (Experimental Scientific Centre for Human Evolution). Skyddat från insyn utförs här projekt för att mäta aggressivt beteende. Alberich, Siegmund och Sieglinde, Siegfried - alla utsätts de för experiment som går fel. Ibland iakttas de av laboratriser (Rhendöttrarna), ständigt övervakas de av forskningsledaren själv (Wotan).

Scenbilden av Tcherniakov och kostymerna av **Elena Zaytseva** förändras längs en tidsbåge som spänner sig från Rhenguldets lite murriga 1970-tal till dagens stramare och kyligare varumärkesexponerande look i *Ragnarök*. Staatsopers nya

scenmaskineri får sitt elddop för att transportera scenografin (kostnad enligt uppgift 1 miljon Euro) och är ständigt i rörelse; vertikalt som horisontellt, när handlingen förflyttar sig runt i aulan, styrelserummen, chefskontoret, laboratorier med burar där kaniner och marsvin hålls (sistnämnda ledde dock till protester från djurrättsorganisationer och kommer avvecklas i kommande föreställningar...). Längst ner i källarplanet håller förstås nibelungarna till.

En central plats är innergården med firmanamnet E.S.C.H.E på väggen och - faktiskt - en alldeles naturell ek i centrum. Här firar man av Valhall i *Rhenguldet* och kulminerar dramat i med Siegfrieds död i *Ragnarök* (efter en basketmatch...).

Däremellan har vi bevittnat linjärt berättad, bitvis stor teater. Till skillnad från **Valentin Schwarz** förvirrade tablåer i Bayreuth är Tcherniakov konsekvent i sitt narrativ. Och det märks tydligt att sångare och regissör funnit varandra. Annars skulle vi inte bevittna en sådan intensitet i nyckelscenerna mellan Wotan och Brünnhilde, Alberich och Mime eller för den delen ensemblescenerna i *Valkyrian* och *Ragnarök*. Visst finns lösa longörer under dessa premiärer, men de är lätt räknade och kommer säkert växa samman under de tre spelningar som återstår under säsongen.

En av höjdpunkterna - den nästan smärtsamt intensiva slutscenen i *Valkyrian*, där far och dotter hittar fram till varandra i ett ömt avsked - utan åthävor, bara enkelt och rent. Ingen eld, istället greppar Brünnhilde sin ryggsäck och betraktar Wotan som sakta försvinner ut med sceneriet medan hon själv vänder sig om och tar sig ut i verkligheten. Ett sceneri som upprepas när sista tonerna klingar ut i *Götterdämmerung*.

En annan är Nornornas scen i *Ragnarök*. Ett kafferep med skvaller vad som varit och kommer. Istället för brustet rep, går porslinet i kras.

Jag konstaterar att de flesta av sångarna, som jag sett i andra uppsättningar, här känns lediga och förlösta. Ofta utnyttjar Tcherniakov sittandet (i soffor, fåtöljer och stolar) som ett listigt sätt av teaterregissören att variera scenerierna och associationer hos en publik van vid teveserier. Lite överflödigt dock att göra Wotan och Siegfried till kedjerökare - även om det är kul första gången som de nervöst greppar paketet för att lugna humöret...

Sångarna har undantagslöst plockats med Fingerspitzengefühl. **Michael Volle** är magnifik i sin inkarnation av Wotan. Hans tolkning saknar jämförelse, Volle är en

egen alldeles unik storhet som längs hela vägen lägger rösten i textens tjänst.

Anja Kampe som Brünnhilde representerar en ny generation wagnersopraner, utpräglad lyrisk med en mjuk och varm klang och med förmåga till de långa dramatiska sträckorna. En förutsättning ges hon av Thielemanns följsamma ackompanjemang. "

Och förstås, världsmästaren som Siegfried, **Andreas Schager** sjunger för fulla segel, det är nästan så man längtar till mer finstilta tonfall, även om hans uthållighet och förmåga att rida över orkesterklängen imponerar. Inte minst i *Siegfrieds* första akt, då han eldar upp sina leksaker och slår sönder inredningen istället för att smida Notung.

Johannes Martin Kränzle som *Alberich* saknar måhända röstlig bottensvärta. Istället får vi en mer intellektuell svartalv som förmedlar sina förbannelser med finurlig spets i föredraget. Hans utförsbana genom Ringendelarna åtföljs av en alltmer vacklande kroppshållning, men förfallet till trots blir mötena med Wotan, Mime och Hagen till skarpa kabinettstycken.

Bland de andra märks **Mika Kares** som Fasolt, Hunding och Hagen - de verkar växa som träd i de finländska skogarna, de där basarna med närmast obegränsad räckvidd. **Anna Kissjudit** sjöng med enorm stämma in sig som en sensationell Erda, liksom **Vida Miknevičiūtė** som en självlysande Sieglinde.

Avslutningsvis, med **Rolando Villazon** som Loge gjorde man uppsättningens kanske fräckaste kupp. Iklädd senapsgul manchesterkostym ger han sig in i handlingen som en excentrisk latino, utagerande i gester och med utstuderad brytning i tonfallet. Ett energiknippe som obegripligt nog togs emot med burop. Detsamma drabbade också **Robert Watson** som gjorde husdebut som Siegmund, orättvist och grymt mot en ung sångare som gjorde sitt bästa om än med lite småväxt röst.

Med detta som facit konstateras att Berlin fått en Ring som låter tala om sig. Många av oss kände av musikhistoriska vingslag - kanske har vi fått möta Barenboims efterträdare som Generalmusikdirektor på Staatsoper. Det vore onekligen en triumf för Thielemann efter att han så försmädligt blivit av med engagemangen i Salzburgs påskfestspel och Bayreuth.

Alexander Husebye

PS. Premiäromgången spelades in för senare streaming på Arte med start 19 november.